

Preadvies
van
de Adviescommissie Strafrecht**

inzake

het wetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de invoering van een adolescentenstrafrecht

** Dit preadvies is door de Adviescommissie Strafrecht voorgelegd aan en met instemming ontvangen door het bestuur van de Vereniging van Nederlandse Jeugdrecht advocaten (VNJA) en de Adviescommissie Familierecht

Inleiding

‘Dit kabinet wil een veiliger Nederland.’ Met deze zin begint de Memorie van Toelichting op het wetsvoorstel waarbij een vorm van adolescentenstrafrecht wordt geïntroduceerd. De gedachte die wordt uitgesproken, is dat ‘een effectieve en dadergerichte aanpak voor juist deze groep’ (adolescenten in de leeftijd van 15 tot 23 jaar), ‘een wezenlijke bijdrage [zal] leveren aan de doelstelling van dit kabinet om de recidive onder justitiabelen terug te dringen.’ Of de strafrechtelijke aanpak wel het meest geëigende middel is om dit doel te bereiken, wordt in het midden gelaten.

De Adviescommissie Strafrecht van de NOvA (ACS) onderschrijft het uitgangspunt van de wetgever om adolescenten in de leeftijd van 15 tot 23 jaar als afzonderlijke doelgroep in de strafrechtspleging te gaan benaderen. Met name de verwijzing naar recente wetenschappelijke inzichten over de ontwikkeling van adolescenten, overtuigt. De ACS verwijst in dit verband naar een publicatie van Doreleijers en Fokkens in het tijdschrift *Rechtstreeks*.¹ Deze auteurs wijzen een meer punitieve aanpak van de jeugdcriminaliteit af, omdat een dergelijke aanpak haaks staat op de in het Verdrag voor de Rechten van het Kind neergelegde opvattingen over de bejegening van minderjarige delinquenten en omdat een dergelijke aanpak contraproductief is. ‘Zij miskent de in veel gevallen aanwezige psychiatrische problematiek en overschat de gunstige effecten van bestraffing’, aldus deze auteurs.² Doreleijers en Fokkens voegen hier nog aan toe dat het overweging verdient ‘de toepassing van het kinderstrafrecht voor 12- tot 16-jarigen te beperken tot de ernstige gevallen, en de geringe criminaliteit van deze groep af te doen op Halt-achtige wijze, met een schadevergoeding via de politie of op andere, soortgelijke manieren.’

Uit de toelichting op het wetsvoorstel blijkt ondertussen dat de wetgever weliswaar een vorm van adolescentenstrafrecht voorstelt, maar daarmee beslist niet op lijn zit die door Doreleijers en Fokkens werd voorgesteld. ‘Het wetsvoorstel wil de flexibiliteit

¹ *Rechtstreeks* 2010, nr. 2, *Minderjarigen en jongvolwassenen: pleidooi voor een evidence based strafrecht (met uitvoerige literatuurlijst)*.

² Doreleijers en Fokkens, a.w., p. 41 – 42.

rond de leeftijdsgrens van 18 jaar (...) vergroten en het hele sanctiepakket uit het jeugdstrafrecht en het gewone strafrecht beschikbaar stellen voor de groep adolescenten van 16 tot 23 jaar'. Uit de verdere toelichting blijkt dat voor de wetgever het accent ligt op uitbreiding van de mogelijkheden voor de rechter om effectief en dadergericht te kunnen sanctioneren. Daarmee wordt vooral de punitieve aanpak op de voorgrond geplaatst en raakt de ontwikkelingsfase waarin de jeugdige/jongvolwassene zich bevindt, als (eerste) bepalende factor uit beeld. Dat dit ook de bedoeling is, mag worden afgeleid uit het feit dat toepassing van het jeugdstrafrecht voor 18- tot 23-jarigen als uitzonderingsrecht wordt geformuleerd en niet als hoofdregel. De ACS beschouwt dit als een gemiste kans.

In de Memorie van Toelichting wordt bij de uiteenzetting van de hoofdlijnen van het wetsvoorstel opgemerkt dat aansluiting is gezocht bij enkele van de aanbevelingen uit het WODC-rapport 'wegwijs in het jeugdsanctierecht'.³ Hierbij mag een streep worden gezet onder het woord 'enkele'. Het is namelijk overduidelijk dat de wetgever lang niet alle aanbevelingen heeft overgenomen. Met betrekking tot een aantal aanbevelingen is dit jammer.

Zo geven de rapporteurs de wetgever in overweging in het Wetboek van Strafrecht de pedagogische doelstelling van het jeugdstrafrecht te codificeren. Daarbij zou aansluiting kunnen worden gezocht bij artikel 40 IVRK.⁴ Voorts wordt aanbevolen in de wet duidelijker op te nemen dat een vrijheidsbenemende jeugdsanctie enkel in het uiterste geval en voor de kortst mogelijke duur mag worden toegepast (vgl. artikel 37 aanhef, onder b IVRK) en dat de rechter expliciet moet motiveren waarom vrijheidsbeneming (bijvoorbeeld in het kader van de PIJ-maatregel) in het concrete geval noodzakelijk is.⁵

In het WODC-rapport wordt uitdrukkelijk stilgestaan bij eventuele invoering van het adolescentenstrafrecht. Geadviseerd wordt om in verband hiermee (en in het licht van recente inzichten) een commissie grondig onderzoek te laten doen naar het jeugdsanctiestelsel.

Eerder had de RSJ de minister al geadviseerd om een jongvolwassenenstrafrecht voor jongeren tussen de 18 en 24 jaar in te voeren.⁶ Uit onderzoek is – aldus de RSJ – gebleken dat van een pedagogische reactie en behandeling meer resultaat in de zin van recidivevermindering valt te verwachten dan van een (puur) repressieve reactie.⁷

Uit het wetsvoorstel komt naar voren dat de wetgever een repressieve benadering omarmt en (blijkbaar) veel vertrouwen heeft in de instrumentaliteit van het strafrecht (in het bijzonder van de vrijheidsstraf als middel om recidive te voorkomen / terug te dringen).

De belangrijkste voorgestelde wijzigingen

Artikel 77c Sr en artikel 359, vijfde lid, Sv

Voorgesteld wordt de leeftijdsgrens in artikel 77c Sr te verhogen tot 23 jaar. Door deze verruiming wordt het mogelijk het 'dadergerichte jeugdstrafrecht' toe te passen op adolescenten die, ten tijde van het plegen van het feit, de leeftijd van 18 tot 23

³ M.R. Bruning, M.P. de Jong, T. Liefwaard, P.M. Schuyt, J.E. Doek & T.A.H. Doreleijers, Wegwijs in het jeugdsanctierecht. Onderzoek naar het juridisch kader voor de zwaarste jeugdsancties in theorie en praktijk, WODC, Wolf Legal Publishers, Nijmegen, 2011.

⁴ A.w., p. 123.

⁵ A.w., p. 124.

⁶ RSJ Advies, Het jeugdstrafproces: toekomstbestendig!, 14 maart 2011, p. 35.

⁷ A.w., p. 33.

jaar hebben bereikt. Het is de bedoeling dat de rechter ambtshalve zal gaan toetsen of de jongvolwassene voor het opleggen van een sanctie uit het jeugdstrafrecht in aanmerking zal komen. 'Ten behoeve van de rechterlijke oordeelsvorming, zal de ontwikkelingsfase van de adolescent nadrukkelijk aan de orde worden gesteld in de gedragskundige advisering.' In verband hiermee wordt een extra motiveringsverplichting voor de rechter voorgesteld (art. 359, vijfde lid, Sv). In het wetsvoorstel wordt overigens geen verplichting opgenomen om in alle zaken waarin artikel 77c Sr jo artikel 359 lid 5 Sv van toepassing zou kunnen zijn, een gedragskundig advies te laten uitbrengen. Dit betekent in de praktijk waarschijnlijk dat in veel gevallen de rechter niet over specifieke informatie over de ontwikkeling van de jongvolwassen verdachte zal kunnen beschikken op grond waarvan hij zou kunnen kiezen voor toepassing van het materiële strafrecht voor jeugdigen.

Om het adolescentenstrafrecht een steviger fundament te geven, stelt de ACS voor als uitgangspunt in de wettelijke regeling op te nemen dat ten aanzien van de groep 16- tot 23-jarigen het adolescentenstrafrecht wordt toegepast. De uitzondering zou dan kunnen worden opgenomen in artikel 77b Sr (door in die bepaling de leeftijdsgrens van 18 jaar te verhogen naar 23 jaar). De rechter heeft dan de mogelijkheid om in uitzonderlijke gevallen⁸ het strafrecht voor volwassenen toe te passen op adolescente verdachten. Het bestaande artikel 77c Sr kan dan komen te vervallen. In plaats daarvan zou in artikel 77a Sr de ondergrens op 16 jaar en de bovengrens op 23 jaar moeten worden gesteld. Voor de categorie tussen 12 en 16 jaar zou een aparte bepaling moeten komen, waarin tot uitdrukking wordt gebracht dat een Halt-achtige afdoening de voorkeur geniet en dat in bijzondere gevallen het jeugdstrafrecht (adolescentenstrafrecht) cfm. artikel 77a Sr kan worden toegepast, met dien verstande dat ten aanzien van deze categorie zeer jeugdige verdachten de strafmaxima de helft lager liggen.⁹

Met een dergelijke regeling wordt, naar het oordeel van de ACS, beter dan met het voorgestelde artikel 77c Sr, tot uitdrukking gebracht dat adolescenten een aparte groep vormen waarvoor, gelet op de persoonlijkheidsontwikkeling van deze categorie jonge mensen, een afzonderlijke benadering noodzakelijk en gewenst is.

In artikel 359, vijfde lid, Sv zou een bijzondere motiveringsverplichting kunnen worden opgenomen voor het geval de rechter, ondanks het feit dat de verdachte nog geen 23 jaar oud is, het volwassenenstrafrecht toepast (op grond van het bepaalde in artikel 77b Sr).

In het tweede lid van het voorgestelde artikel 77c Sr wordt bepaald dat voor de 'jongvolwassenen' (18-23 jaar) ten aanzien van wie het minderjarigenstrafrecht wordt toegepast, de z.g. HALT-afdoening niet mogelijk is. Een dergelijke bepaling past in het voorgestelde systeem, waarin de rechter uiteindelijk bepaalt of het materiële strafrecht voor jeugdigen of voor volwassenen wordt toegepast. Zou men daarentegen kiezen voor een 'echt' adolescentenstrafrecht, dan valt er veel voor te zeggen daarin ook de mogelijkheid op te nemen zaken (die zich daarvoor lenen) op politieniveau (via HALT) af te doen. Het voordeel van een dergelijke afdoening is o.m. dat de jongvolwassene geen problemen krijgt wanneer hij (in verband met een opleiding, stage of werk) een verklaring omtrent het gedrag nodig heeft.

⁸ Daarbij heeft het de voorkeur van de ACS de gronden (de ernst van het begane feit, de persoonlijkheid van de dader en de omstandigheden waaronder het feit is begaan) opnieuw als cumulatieve voorwaarden te laten gelden.

⁹ De RSJ heeft de aanbeveling gedaan om artikel 486 Sv aan te vullen in die zin dat strafvervolgning van jongeren tussen de 12 en 14 jaar alleen dan mogelijk is als civielrechtelijke interventies ontoereikend zijn of naar verwachting zullen zijn om adequaat te reageren op de strafbare gedraging van de jongere (A.w., p. 34).

Artikel 77i Sr

Voorgesteld wordt maximale duur van de jeugddetentie van vierentwintig maanden te verhogen naar vier jaar. Deze wijziging houdt een verdubbeling in van de maximale vrijheidsbenemende straf ten opzichte van de huidige situatie. 'Deze verhoging is noodzakelijk om de ernst van het feit en het verwijt dat de jeugdige of de jongvolwassene daarover kan worden gemaakt, adequaat in de hoogte van de op te leggen straf tot uitdrukking te kunnen laten komen', aldus de wetgever.

Over deze noodzaak valt te twisten. Daar komt bij dat er, naar het oordeel van de ACS, een verkeerd signaal uit gaat van de verdubbeling van het maximale duur van de jeugddetentie. Door 'volwassen' straffen mogelijk te maken, worden de adolescente verdachten ten onrechte op een volwassen wijze aangesproken, terwijl er daarvoor in de regel – gelet op hun (psychologische) ontwikkeling – geen enkele aanleiding bestaat. In plaats van te benadrukken dat adolescenten nog volop in ontwikkeling zijn en (dus) juist niet volwassen zijn, wordt hen een verantwoordelijkheid toegedicht waarover zij (nog) niet (kunnen) beschikken. De straf dient in verhouding te staan tot de verantwoordelijkheid van de dader. Een verdubbeling van de maximale duur van de jeugddetentie houdt op geen enkele wijze rekening met het proces van volwassen worden waar de adolescent nog middenin zit. De ACS stelt voor de bijzondere aandacht die er binnen het strafrecht moet bestaan voor het ontwikkelingsproces naar volwassenheid van adolescente verdachten, niet tot uitdrukking te laten komen in de voorgestelde verhoging van de maximale duur van de jeugddetentie, maar in preventieve maatregelen en sancties die aansluiten bij de fase waarin de jongvolwassene zich bevindt. Geadviseerd wordt de voorgestelde wijziging van artikel 77i Sr te schrappen.

Artikel 77j en 77ja, 77jb, 77jc en 77jd Sr

Voorgesteld wordt om ook in jeugdstrafzaken een regeling van voorwaardelijke invrijheidstelling te introduceren. De regeling komt in grote lijnen overeen met de regeling die geldt ten aanzien van meerderjarige verdachten. De ACS stemt in met de voorgestelde regeling. De VI-regeling kan nuttig zijn met het oog op een zo gunstig mogelijk (verdere) ontwikkeling van de jeugdige.

Artikel 77ma Sr

Ten aanzien van de voorgestelde beperking van de mogelijkheden om een taakstraf op te leggen, is de ACS kritisch. Een taakstraf past in de regel (ook bij de zwaardere misdrijven) goed in het sanctiepakket dat aan de jeugdige wordt opgelegd, terwijl vrijheidsbeneming in veel gevallen niet in het belang van de jeugdige is. Juist in jeugdstrafzaken is het belangrijk dat de rechter de mogelijkheid heeft om de sancties op maat te snijden. Het is met het oog daarop niet wenselijk dat hij in voorkomende gevallen niet zou kunnen beschikken over een bepaalde hoofdstraf (t.w. de taakstraf).

Voorgesteld wordt de straftoemeting ten aanzien van jeugdigen (binnen de bestaande wettelijke kaders) volledig aan de rechter over te laten. De rechter moet voldoende in staat worden geacht alle in aanmerking komende belangen tegen elkaar af te wegen. Concreet stelt de ACS voor het voorgestelde artikel 77ma Sr in zijn geheel te schrappen.

Artikel 77p Sr

Voorgesteld wordt om de beslissing met betrekking tot de tenuitvoerlegging van de vervangende jeugddetentie (bij een mislukte taakstraf) een dwingend karakter te geven. Het openbaar ministerie heeft straks niet meer alle ruimte om zelf een

belangenafweging te maken. Volgens het voorgestelde artikel 77p, eerste lid, Sr wordt (in beginsel) de vervangende jeugddetentie of hechtenis toegepast. Slechts in uitzonderlijke gevallen kan dan nog een uitzondering worden gemaakt.

De ACS betreurt het dat de ruimte die de vertegenwoordiger van het openbaar ministerie heeft om in het concrete geval de belangen tegen elkaar af te wegen, aan banden wordt gelegd. Een echte noodzaak daarvoor ontbreekt. De consequentie zal zijn dat minderjarige veroordeelden vaker dan nu het geval is, genoodzaakt zullen zijn een bezwaarschrift in te dienen. Dit betekent een (onnodige) belasting van het strafrechtelijk systeem. Er zal een raadsman moeten worden toegevoegd, er zal zittingsruimte moeten worden vrijgemaakt en in veel gevallen zal (nader) gerapporteerd moeten worden door de Raad voor de Kinderbescherming of door de (jeugd)reclassering. Een en ander kan voorkomen worden wanneer de vertegenwoordiger van het openbaar ministerie (op basis van argumenten) zelf kan besluiten om niet over te gaan tot de tenuitvoerlegging van de vervangende jeugddetentie wanneer het verrichten van de taakstraf niet lukt of niet helemaal soepel verloopt. De ACS adviseert de huidige bepaling onverkort te handhaven.

Artikel 77s en 77tc Sr

Aan de maatregel van plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ) is in de afgelopen periode al veel gesleuteld. Thans wordt voorgesteld de mogelijkheden tot het opleggen van de maatregel aanzienlijk te beperken. Oplegging zou alleen nog mogelijk moeten zijn wanneer sprake is van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijk stoornis. Bovendien dient de rechter de ernst van het begane feit en de veelvuldigheid van voorafgegane veroordelingen (recidive) bij zijn beoordeling te betrekken.

Door deze voorwaarden te stellen, wordt benadrukt dat niet te lichtvaardig moet worden overgegaan tot het opleggen van de PIJ-maatregel. Hier komt bij dat de overstap naar de TBS gemakkelijker wordt. Die overstap wordt mogelijk gemaakt in het voorgesteld artikel 77tc Sr.

De ACS plaatst grote vraagtekens bij deze overgang van de PIJ naar de TBS. In theorie is het hierdoor mogelijk dat een verdachte die op zijn 13^e de PIJ in gaat, uiteindelijk in de 'long-stay' terecht komt en dus feitelijk levenslang achter de tralies verdwijnt. Deze onzekerheid over de duur van de maatregel (die dus uiteindelijk levenslang kan gaan duren) lijkt in strijd te zijn met de strekking van het IVRK en met de ratio van artikel 77b, tweede lid, Sr.

Een minderjarige veroordeelde moet in geen enkel geval in onzekerheid verkeren over de totale maximale duur van een aan hem opgelegde vrijheidsbenemende sanctie. De mogelijkheid om PIJ om te zetten in TBS met dwangverpleging, is, naar het oordeel van de ACS, een enorme stap te ver. Zij past niet bij het karakter en het doel van het jeugdstrafrecht (waarbij het belang van de minderjarige – vgl. artikel 3 IVRK – voorop dient te staan en niet het belang van bijvoorbeeld beveiliging van de samenleving).

De ACS adviseert het voorgestelde artikel 77tc Sr te schrappen.

Artikel 77wc Sr

Voorgesteld wordt een 'time out'–voorziening (in de vorm van een tijdelijke opnemingsplaats in een justitiële jeugdinrichting) te treffen voor de gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM). De ACS kan zich vinden in de voorgestelde regeling. Dit geldt ook voor de voorgestelde 'time out'–voorziening bij de voorwaardelijk opgelegde PIJ-maatregel (art. 77x, tweede lid, Sr).

Artikel 77z Sr

In het voorgestelde artikel 77z Sr worden de algemene en bijzondere voorwaarden opgesomd die in het kader van de voorwaardelijke veroordeling (77x Sr) kunnen worden opgelegd. Deze opsomming komt in grote lijnen overeen met de voorwaarden die aan meerderjarige verdachten kunnen worden opgelegd. De ACS kan zich vinden in opsomming.

Artikel 77cc Sr

Voorgesteld wordt artikel 77cc Sr uit te breiden met een derde lid waarin wordt bepaald dat de rechter die de voorwaarden heeft gesteld in het verband van een voorwaardelijk opgelegde PIJ-maatregel, op vordering van het openbaar ministerie de tenuitvoerlegging van de maatregel kan bevelen indien een gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd of anderszins het belang van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen zulks eist.

Wanneer een veroordeelde – ongeacht of deze meerderjarig of minderjarig is – zich niet houdt aan een (algemene of bijzondere) voorwaarde, ligt het voor de hand dat de rechter de vraag krijgt te beantwoorden hoe het nu verder moet met de veroordeelde. Artikel 77dd (eventueel in combinatie met artikel 77cc Sr) geeft hem daartoe reeds de mogelijkheid. De wetgever stelt nu voor om voor een specifieke groep voorwaardelijk veroordeelden een bijzondere mogelijkheid tot tenuitvoerlegging te creëren. Ook zonder dat sprake is van een nieuw delict of van het niet-naleven van een bijzondere voorwaarde, kan de veroordeelde die in de voorwaardelijke PIJ-maatregel zit, geconfronteerd worden met een vordering tot tenuitvoerlegging, wanneer 'het belang van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen zulks eist'. Afgezien van de vraag wanneer een dergelijke situatie zich zou kunnen voordoen, moet de vraag worden gesteld wat de wetgever met deze verruiming beoogt te bereiken.

De Memorie van Toelichting zegt hierover het volgende: '...Denkbaar is dat tijdens de behandeling alsnog het inzicht ontstaat dat vrijheidsbeneming nodig is. Dit kan tijdelijk zijn. De noodzakelijkheid van de vrijheidsbeneming kan echter ook een definitiever karakter hebben. (...) Het gevaar dat van de veroordeelde uitgaat kan tijdens de behandeling in het verband van de voorwaardelijke pij-maatregel ook een meer structurele vorm aannemen. Denkbaar is dat de behandelaars tot het inzicht komen dat de behandeling niet tot het gewenste resultaat zal kunnen leiden. Bij de regeling van de TBS met voorwaarden is voor deze situatie een voorziening getroffen. In dat geval kan alsnog een bevel tot verpleging worden gegeven (art. 38c Sr). Het wetsvoorstel wil deze mogelijkheid ook introduceren voor de regeling van de pij-maatregel.'

De ACS hecht eraan op te merken dat de PIJ-maatregel geen TBS is en dat het ook niet wenselijk is dat deze zware jeugdmaatregel teveel op de TBS gaat lijken. De TBS is in de eerste plaats een beveiligingsmaatregel, terwijl de oplegging van de PIJ-maatregel (ook) in het belang van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de jeugdige verdachte moet zijn. Anders gezegd: het pedagogisch karakter is een belangrijke voorwaarde voor het opleggen van de maatregel. Daarbij past niet dat het veiligheidsaspect op een later moment – en zonder dat de jeugdige een nieuw strafbaar feit begaat of zich niet aan één of meer gestelde bijzondere voorwaarde(n) houdt – tot gevolg kan hebben dat de jeugdige alsnog achter de deur verdwijnt, terwijl de rechter eerder oordeelde dat een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel niet aan de orde hoefde te zijn. De jeugdige moet de kans krijgen te laten zien dat hij kan groeien. Zolang hij aan het opgelegde programma deelneemt en geen nieuwe feiten begaat, moet het niet zo zijn dat hij nog altijd de kans loopt dat hij in een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel terecht komt (en uiteindelijk mogelijk zelfs in de TBS). Een dergelijke onzekerheid legt te veel druk op de jeugdige en kan (juist daardoor) het welslagen van de voorwaardelijk opgelegde maatregel ondermijnen.

De mogelijkheid van tenuitvoerlegging van de maatregel hangt gedurende de gehele proeftijd als een zwaard van Damocles boven het hoofd van de jeugdige, die geacht wordt aan zichzelf en aan zijn toekomst te werken. Het zwaard kan naar beneden komen, zonder dat de jeugdige daar zelf iets aan kan doen. Een dergelijke constructie kan zeer demotiverend werken, zoals de hoveling Damocles ook onmiddellijk de wil om in voortdurende weelde te leven verloor toen hij merkte dat er boven zijn hoofd een zwaard aan een paardenhaar was gehangen door Dionysios (Διονύσιος) de Oudere van Syracuse. De ACS adviseert daarom de voorgestelde uitbreiding van artikel 77cc Sr te schrappen.

Afsluitende opmerkingen naar aanleiding van het wetsvoorstel

Nederland moet veiliger. Recidive moet effectief worden teruggedrongen. Om een en ander te bereiken, heeft de wetgever het vizier gericht op adolescenten tot 23 jaar. Jonge mensen in deze leeftijdscategorie zijn verantwoordelijk voor een groot deel van de criminaliteit. Ongeveer een derde deel van alle verdachten in 2009 viel in deze leeftijdsgroep. Er is, met andere woorden, voldoende reden voor een effectieve en dadergerichte aanpak voor juist deze groep.

Adolescenten zijn (nog) geen volwassenen. Toch blijft het uitgangspunt van de wetgever dat op adolescenten die met het strafrecht in aanraking komen, het strafrecht voor volwassenen wordt toegepast. In uitzonderlijke gevallen (artikel 77c Sr) kan de rechter kiezen voor het opleggen van een jeugdsanctie. Uit de memorie van toelichting komt naar voren dat (bij de huidige stand van zaken) rechters slechts in een zeer gering aantal gevallen artikel 77c Sr toepassen.¹⁰

Wanneer het werkelijk de bedoeling is adolescenten verdachten als een aparte groep te behandelen, dan ligt het niet voor de hand artikel 77c Sr daarvoor te gebruiken. Door deze bepaling te verruimen, wordt immers het signaal gegeven dat het uitgangspunt is en blijft dat op verdachten tussen de 18 en 23 jaar het strafrecht voor volwassenen wordt toegepast en dat (slechts) in uitzonderlijke gevallen van dit uitgangspunt moet kunnen worden afgeweken.

Uit de memorie van toelichting komt naar voren dat de wetgever er bewust voor heeft gekozen dat de hoofdregel blijft dat meerderjarigen worden berecht volgens het gewone strafrecht en dat minderjarigen worden berecht volgens het jeugdstrafrecht. Een uitbreiding van de werkingssfeer van het jeugdstraf(proces)recht tot de leeftijd van 23 jaar, zou o.a. op praktische bezwaren stuiten. 'Een verbreding van de standaard maatwerk aanpak die aan het jeugdstrafrecht eigen is en die hoofdzakelijk het gevolg is van de vormgeving van de bepalingen inzake de strafvordering tegen jeugdige personen, kan voor de veel ruimere doelgroep van 18-23 jaar met de huidige ter beschikking staande middelen niet worden gerealiseerd.' De door de wetgever gemaakte keuze voor een stelsel waarin bij een jong volwassen verdachte bij uitzondering het materiële strafrecht voor jeugdigen wordt toegepast, is – zo beschouwd – een weinig principiële.

De ACS stelt zich op het standpunt dat adolescenten in beginsel niet als volwassenen dienen te worden behandeld in het strafrecht. Slechts in uitzonderlijke gevallen zou er aanleiding moeten kunnen zijn voor toepassing van het strafrecht voor volwassenen ten aanzien van verdachten die in deze categorie vallen. Het spreekt voor zich dat de keuze voor het volwassenenstrafrecht in zo'n geval in het bijzonder moet worden gemotiveerd door de rechter.

¹⁰ Het zou gaan om ongeveer 0,2% van de rechtbankzaken bij 18- tot 21-jarigen.

Een apart adolescentenstrafrecht geeft de rechter de mogelijkheid optimaal rekening te houden met de ontwikkelingsfase waarin de betrokken verdachte zich bevindt. Het veiliger maken van Nederland en het terugdringen van recidive wordt vanzelfsprekend niet bereikt door zwaardere of hogere straffen op te leggen. In het adolescentenstrafrecht zal daarentegen veel meer de nadruk moeten komen te liggen op gedragsbeïnvloeding en begeleiding. Met het oog daarop zal de rechter moeten kunnen beschikken over een zo breed mogelijk sanctiepallet (o.a. voorwaardelijke straffen met bijzondere voorwaarden die zijn toegespitst op juist deze categorie verdachten; taakstraffen; vrijheidsbeperkende maatregel [rechterlijk contact- en gebiedsverbod]; GBM; PIJ), waarbij zo nodig en zo mogelijk ook het civiele traject (OTS en uithuisplaatsing) zou moeten kunnen worden betrokken. In het onderhavige wetsvoorstel ontbreekt de mogelijkheid van civiele interventie (bij 18 tot 23 jarigen). Aangezien niet te verwachten valt dat onvoorwaardelijke vrijheidsbenemende sancties (jeugddetentie of gevangenisstraf) een effectieve bijdrage kunnen leveren het terugdringen van recidive, zal het opleggen van een dergelijke sanctie aan een adolescente verdachte zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. Vanuit pedagogisch perspectief genieten andere sancties de voorkeur en dient de pure vrijheidsbeneming als een uiterst middel te worden beschouwd. Van de voorgestelde wijziging van artikel 77i Sr gaat in zoverre een verkeerd signaal uit.

Wordt aan de jeugdige of jongvolwassene onverhoopt toch een vrijheidsbenemende sanctie opgelegd, dan komt hij (in het wetsvoorstel) in aanmerking voor voorwaardelijke invrijheidstelling. Deze VI staat ten dienste aan de begeleiding van de jeugdige bij een verantwoorde terugkeer in de samenleving en de nazorg, aldus de wetgever. De ACS ziet in de voorgestelde VI-regeling een belangrijke verbetering ten opzichte van de bestaande situatie.

Amsterdam, 28 februari 2012

Adviescommissie Strafrecht